

## EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS KOMPETENCES JOMAS

Eiropas Savienības Tiesu veido divas tiesas – pati Tiesa un Vispārējā tiesa, kurās var celt dažādas prasības, kā noteikts [Līguma par Eiropas Savienību](#) 19. pantā, [Līguma par Eiropas Savienības darbību](#) (LESD) 251.–281. pantā, Euratom līguma 136. pantā un Līgumiem pievienotajā 3. protokolā par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem.

### ES TIESA

**A.** Pret dalībvalstīm vai Eiropas Savienības iestādēm, struktūrām, birojiem vai aģentūrām celtas tiešās prasības.

Tiesa izskata lietas, kas ierosinātas pret dalībvalstīm vai iestādēm, kuras nav ievērojušas savus no ES tiesībām izrietošos pienākumus.

**1.** Prasības pret dalībvalsti sakarā ar valsts pienākumu neizpildi

Šāda veida tiesvedību var uzsākt:

- vai nu Komisija, atbilstoši sākotnējai procedūrai (LESD 258. pants): vispirms dodot attiecīgai valstij iespēju sniegt savus paskaidrojumus un pamatotos atzinumus ([1.3.8.](#));
- vai kāda dalībvalsts pret citu dalībvalsti, pirms tam ar lūgumu par lietas izskatīšanu vēršoties Komisijā (LESD 259. pants).

Tiesas uzdevums:

- apstiprināt, ka dalībvalsts nav izpildījusi savus pienākumus, un tādā gadījumā šai dalībvalstij tiek uzlikts pienākums nekavējoties veikt pasākumus to izpildei;
- ja pēc tam, kad Komisija atkārtoti vērsusies Tiesā, Tiesa tomēr konstatē, ka attiecīgā dalībvalsts nav izpildījusi tās spriedumu, Tiesa var šai valstij uzlikt naudas sodu (fiksētu vienreizēju naudas sodu un/vai periodisku maksājumu), kura lielumu nosaka Tiesa pēc Komisijas ierosinājuma (LESD 260. pants).

**2.** Pret ES iestādēm celtas prasības par tiesību akta pasludināšanu par spēkā neesošu vai sakarā ar iestāžu bezdarbību

Joma: gadījumi, kad pieteikuma iesniedzējs lūdz atcelt pasākumu, kas, viņa ieskatā, ir pretrunā ar ES tiesībām (pasludināšana par spēkā neesošu – LESD 263. pants) vai, pārkāpjot ES tiesības, iestādes, struktūras, biroji vai aģentūras nav pieņēmušas lēmumu (LESD 265. pants).

Lietas nodošana izskatīšanai Tiesā: prasību var celt dalībvalstis, pašas iestādes, kā arī jebkura fiziska vai juridiska persona, ja prasība attiecas uz pasākumu (jo īpaši regulu, direktīvu vai lēmumu), ko pieņēmusi ES iestāde un kas adresēts kādam no minētajiem.

Tiesas uzdevums: Tiesa pasludina par spēkā neesošu nelikumīgi pieņemto tiesību aktu vai konstatē bezdarbību, un šajā gadījumā attiecīgajai iestādei ir jāveic vajadzīgie pasākumi, lai pildītu Tiesas spriedumu (LESD 266. pants).

### 3. Citas tiešās prasības

Tā kā Vispārējās tiesas kompetencē ir pirmajā instancē izskatīt LESD 263., 265., 268., 270. un 272. pantā minētās prasības, Tiesā var celt tikai prasības par Komisijas lēmumiem, ar kuriem uzņēmumiem piemēro sankcijas (LESD 261. pants), kā arī prasības, kas paredzētas [Tiesas statūtos](#) (kuros jaunākie grozījumi izdarīti ar 2019. gada 17. aprīļa [Regulu \(ES, Euratom\) 2019/629](#)). Tiesas Statūtu 51. pantā ir noteikts, ka, atkāpjoties no noteikuma, kas iekļauts LESD 256. panta 1. punktā, Tiesa saglabā jurisdikciju lietās, kas minētas LESD 263. un 265. pantā, kad tās ierosina kāda dalībvalsts pret:

- Eiropas Parlamenta vai Padomes, vai abu šo iestāžu kopīgu darbību vai bezdarbību, izņemot:
  - lēmumus, kurus pieņēmusi Padome saskaņā ar LESD 108. panta 2. punkta trešo daļu;
  - Padomes tiesību aktus, kas pieņemti saskaņā ar Padomes regulu par pasākumiem, lai aizsargātu tirdzniecību LESD 207. panta nozīmē;
  - Padomes tiesību aktus, ar kuriem Padome īsteno izpildu pilnvaras saskaņā ar LESD 291. panta 2. punktu;
- Komisijas darbību vai bezdarbību saskaņā ar LESD 331. panta 1. punktu.

Tiesa saglabā jurisdikciju arī lietās, kas minētas tajos pašos pantos, kad tās ierosina Savienības iestāde pret Eiropas Parlamenta, Padomes, abu šo iestāžu kopīgu darbību vai bezdarbību, vai pret Komisiju, vai kad tās ierosina Savienības iestāde pret Eiropas Centrālās bankas darbību vai bezdarbību.

#### **B.** Netiešās prasības – dalībvalsts tiesā celti iebildumi pret aktu likumību (LESD 267. pants – prejudiciāli nolēmumi)

Parasti par ES tiesību piemērošanu lietās, kas saistītas ar šo tiesību piemērošanu, ir atbildīga dalībvalsts tiesa. Tomēr, ja kādas dalībvalsts tiesā ir ierosināts jautājums par Savienības tiesību interpretāciju, šī tiesa var lūgt, lai Tiesa sniedz prejudiciālu nolēmumu par šo jautājumu. Ja minētā dalībvalsts tiesa ir pēdējās instances tiesa, tad tai šādā situācijā ir obligāti jāvēršas Tiesā. Valsts tiesa iesniedz Tiesai jautājumu(-s) par ES tiesību normu interpretāciju vai spēkā esamību, parasti tiesas nolēmuma veidā atbilstoši valstu procesuālajiem noteikumiem. Tomēr 2018. gada 11. decembra spriedumā lietā C-493/17 ([Weiss](#)) Tiesa nosprieda, ka "ir jāatsakās lemt par valsts tiesas uzdotu prejudiciālu jautājumu, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Savienības tiesību aktu interpretācijai vai spēkā esamības vērtējumam nav nekādas saiknes ar pamatlietas faktisko situāciju vai priekšmetu, ja izvirzītā problēma ir hipotētiska". Tiesas kanceleja to nosūta pamata lietā iesaistītajiem dalībniekiem, kā arī visām Savienības dalībvalstīm un iestādēm. Tiem ir doti divi mēneši rakstveida apsvērumu iesniegšanai Tiesā.

#### **C.** Otrās instances kompetence

Tiesas kompetencē ir arī izskatīt pret Vispārējās tiesas spriedumiem un rīkojumiem celtās apelācijas sūdzības, kuras attiecas uz tiesību jautājumiem. Apelācijas sūdzības izskatīšana neaptur attiecīgā akta piemērošanu.

Ja apelācijas sūdzība ir pieņemama un pamatota, Tiesa atceļ Vispārējās tiesas spriedumu un var pati izšķirt strīdu vai arī nodot lietu atpakaļ Vispārējai tiesai, kurai ir saistošs apelācijas tiesvedībā pieņemtais Tiesas nolēmums.

## SASNIEGUMI

Ir apliecinājies, ka Tiesa ir ļoti svarīgs faktors – Eiropas integrācijas procesā dažos gadījumos pat var teikt šā procesa virzītājspēks.

### A. Vispārējie sasniegumi

Tiesas 1963. gada 5. februāra spriedums lietā 26-62 ([Van Gend & Loos](#)) apstiprināja principu, ka dalībvalstu tiesās ir tieši jāpiemēro Kopienas tiesību akti. Arī Tiesas 1964. gada 15. jūlijā pieņemtajam spriedumam lietā 6-64 ([Costa/E.N.E.L.](#)) bija īpaši būtiska nozīme, nosakot Kopienas tiesības par neatkarīgu tiesību sistēmu, kas ir prioritāra salīdzinājumā ar dalībvalstu tiesību normām. Tiesa vienmēr uzsvērusi, ka tai ir galīgā autoritāte, nosakot attiecības starp Savienības tiesībām un valsts tiesībām. Ar ļoti nozīmīgajām lietām Gend & Loos un Costa/E.N.E.L., Tiesa nostiprināja pamatdoktrīnas par ES tiesību pārākuma principu. Saskaņā ar šīm doktrīnām ES tiesībām ir absolūta prioritāte pār valsts tiesībām, un valstu tiesām šis pārākums ir jāņem vērā savos lēmumos. 1970. gada 17. decembra spriedumā lietā 11-70 ([Internationale Handelsgesellschaft](#)) Tiesa nosprieda, ka Savienības tiesībām ir prioritāte pat attiecībā uz valsts konstitūcijā garantētām pamattiesībām. Šajā lietā pieņemtā nolēmuma pamatojuma 3. punktā Tiesa norādīja, ka: “atsauce uz pamattiesību, kas noteiktas dalībvalsts konstitūcijā, vai valsts konstitucionālās struktūras principu apdraudējumu neietekmē Kopienas tiesību akta spēkā esamību vai tā ietekmi šīs valsts teritorijā”. Tiesa šīs doktrīnas ir apstiprinājusi arī vēlākās lietās (sk. lietu 106/77, [Simmenthal](#) (1978), lietu 149/79, [Komisija/Belģija](#) (1980), lietu C-46/93 un lietu C-48/93, [Brasserie du Pêcheur un Factortame II](#) (1996), lietu C-473/93, [Komisija/Luksemburga](#), (1996), lietu C-213/07, [Michaniki](#), (2008)). Ar šo judikatūru Tiesa ir izstrādājusi doktrīnas instrumentus, lai piešķirtu dalībvalstu tiesām zināmu rīcības brīvību un nopietni ņemtu vērā to intereses. Turklāt Tiesa dažkārt netieši pielāgo pati savu judikatūru, lai ņemtu vērā dalībvalstu tiesu paustās bažas. Vissspilgtākais piemērs šajā ziņā ir Tiesas izstrādātā judikatūra pamattiesību jomā, reaģējot uz dalībvalstu tiesu spiedienu: pēc Eiropas Kopienas dibināšanas Tiesa sākotnēji iebilda pret pamattiesību iekļaušanu EK tiesību sistēmā (lieta 36/59, [Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft](#) (1960)). Tomēr, kad dalībvalstu konstitucionālās tiesas iebilda, Tiesa mainīja savu nostāju. Apsteidzot Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas un Itālijas Konstitucionālās tiesas spriedumus, Tiesa [Internationale Handelsgesellschaft](#) lietā nosprieda, ka pamattiesības “ir neatņemama vispārīgo tiesību principu sastāvdaļa”.

### B. Sasniegumi konkrētās jomās

- Cilvēktiesību aizsardzība: pie nozīmīgiem spriedumiem jāmin, piemēram, 1974. gada 14. maija spriedums lietā 4-73 ([Nold Kohlen- und Baustoffgroßhandlung / Eiropas Kopienas Komisija](#)), kurā Tiesa noteica, ka cilvēka pamattiesības ir neatņemama to vispārējo tiesību principu daļa, kuru ievērošanu tā nodrošina ([4.1.1.](#)).

- Preču brīva aprite: 1979. gada 20. februāra spriedums lietā 120/78 ([Cassis de Dijon](#)), kurā Tiesa nolēma, ka ikvienu kādā dalībvalstī likumīgi ražotu un tirgotu preci principā drīkst tirgot jebkuras citas dalībvalsts tirgū.
- Personu brīva pārvietošanās: 1995. gada 15. decembra spriedums lietā C-415/93 lietā ([Bosman](#)) noteica, ka profesionālais sports ir saimnieciskā darbība, kuras īstenošanu nedrīkst kavēt futbola federāciju noteikumi, ar kuriem reglamentē spēlētāju pāriešanu no kluba uz klubu vai ierobežo citu dalībvalstu pilsoņu skaitu.
- Kopienas ārējās kompetences: 1971. gada 31. marta spriedumā lietā 22-70 ([Komisija/Padome](#)) Tiesa atzina Kopienas kompetenci slēgt starptautiskus nolīgumus jomās, kurās Kopiena ir pieņēmusi kopīgus noteikumus.
- Savā 1991. gada 19. novembra spriedumā lietā C-6/90 un lietā C-9/90 ([Francovich un citi](#)), Tiesa izstrādāja vēl vienu pamatprincipu: valsts atbildības principu attiecībā uz fiziskām personām nodarīto kaitējumu, kas radies valsts pārkāpuma dēļ, ja šī dalībvalsts nav transponējusi direktīvu vai to izdarījusi novēloti.
- Dažādi spriedumi pieņemti sociālās drošības jautājumos (lieta 43-75, [Defrenne](#) (1976) par vienādu atalgojumu vīriešiem un sievietēm) un darba ņēmēju veselības aizsardzību un drošību (lieta C-173/99, [BECTU](#) (2001)).

Attiecībā uz samērīguma principu Tiesa 2015. gada 16. jūnija spriedumā (lieta C-62/14, [Gauweiler](#) u. c.) nosprieda, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru samērīguma princips prasa, lai Savienības iestāžu akti būtu piemēroti ar attiecīgo tiesisko regulējumu sasniedzamo leģitīmo mērķu īstenošanai un nepārsniegtu šo mērķu sasniegšanai vajadzīgo. Tāpēc ES iestādēm un struktūrām ir jāizvērtē dažādās iesaistītās intereses tā, lai nepieļautu nelabvēlīgu ietekmi, kas ir acīmredzami nesamērīga ar sasniedzamajiem mērķiem (Lieta C-493/17 (Weiss), 93. punkts). Viens no ievērojamākajiem Tiesas sasniegumiem ir tās pasludinātais princips, ka Līgumus nedrīkst interpretēt iesīkstējušā veidā, bet gan tie ir jāskata saistībā ar integrācijas pakāpi un pašos Līgumos noteiktajiem mērķiem. Šis princips ļāva pieņemt tiesību aktus jomās, uz kurām neattiecas konkrēti Līgumu noteikumi, piemēram, attiecībā uz cīņu pret apkārtējās vides piesārņošanu: savā 2005. gada 13. septembra spriedumā lietā C-176/03 ([Komisija/Padome](#)) Tiesa atļāva Eiropas Savienībai veikt krimināltiesiskus pasākumus, ko uzskata par vajadzīgiem vides aizsardzības mērķu sasniegšanai.

2017. gadā pēc Tiesas priekšsēdētāja un ES 28 dalībvalstu konstitucionālo un augstāko tiesu priekšsēdētāju iniciatīvas saistībā ar Romas līgumu parakstīšanas 60. gadadienu tika izveidots [Eiropas Savienības Tiesu tīkls](#).

Tā mērķis ir veicināt informācijas apmaiņu par tiesu praksi starp iesaistītajām valstu tiesām un Eiropas Savienības Tiesu. Ierobežotas piekļuves vietnē iesaistītās valstu tiesas un Eiropas Savienības Tiesa publicē informāciju par tiesu praksi attiecībā uz ES tiesību aktiem, par jautājumiem, kurus valstu tiesas nosūtījušas EST prejudiciāla nolēmuma sniegšanai, kā arī piezīmes un pētījumus.

Sadarbības platforma JNEU ir pieejama visās ES valodās un tajā apkopo Eiropas Savienības Tiesas tiesnešu un valstu tiesnešu tiesu iestāžu darbības ietvaros paveikto. Tiesnešiem ir pieejams instruments, kas ļauj viņiem savu judikatūru un pētniecības un analīzes darbu padarīt pieejamu kolēģiem, lai tā dalītos ar zināšanām un uzlabotu efektivitāti.

Platformai pašlaik ir vairāk nekā 2000 lietotāju dalībvalstu konstitucionālajās un augstākajās tiesās.

## VISPĀRĒJĀ TIESA (1.3.9.)

### A. Vispārējās tiesas kompetences jomas (LESD 256. pants)

Eiropas Savienības Tiesa sastāv no divām tiesām, proti, no pašas [Tiesas](#) un [Vispārējās tiesas](#). Ja Tiesai ir ekskluzīva kompetence attiecībā uz prasībām starp iestādēm un prasībām, ko kāda dalībvalsts ceļ pret Eiropas Parlamentu un/vai Padomi, tad Vispārējai tiesai ir pirmās instances kompetence attiecībā uz visām citām šāda veida prasībām, jo īpaši prasībām, ko ceļ fiziskas personas, un prasībām, ko kāda dalībvalsts ceļ pret Komisiju.

LESD nosaka, ka Vispārējās tiesas kompetencē ir izskatīt un izlemt pirmajā instancē lietas, kas minētas LESD 263., 265., 268., 270. un 272. pantā, jo īpaši turpmāk minētajās jomās, ja vien tās nav dalībvalstu, ES iestāžu vai Eiropas Centrālās bankas iesniegtas lietas, kuru izskatīšana ir vienīgi Tiesas kompetencē (Eiropas Savienības Tiesas Statūtu 51. pants):

- prasības par ES iestāžu, aģentūru vai struktūru tiesību aktu atcelšanu vai prasības, ko ceļ fiziskas vai juridiskas personas, lai tiktu konstatēta šo iestāžu un struktūru bezdarbība (LESD 263. un 265. pants);
- pret Komisiju celtās dalībvalstu prasības;
- lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar LESD 267. pantu konkrētās jomās (Statūtu 50.b pants);
- prasības par tāda kaitējuma novēršanu, ko radījušas ES iestādes, aģentūras vai struktūras vai to darbinieki (LESD 268. pants);
- prasības, kas saistītas ar Savienības vai Savienības vārdā noslēgtiem līgumiem, ja tajos nepārprotami noteikts, ka strīdi izskatāmi Vispārējā tiesā (LESD 272. pants);
- prasības intelektuālā īpašuma jomā, kas iesniegtas pret Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroju (EUIPO) un Kopienas Augu šķirņu biroju;
- domstarpības starp Savienību un tās darbiniekiem, tostarp domstarpības starp visām iestādēm un visām struktūrām, birojiem vai aģentūrām, no vienas puses, un to darbiniekiem, no otras puses.

Eiropas Savienības Tiesas statūtos Vispārējās tiesas kompetenci var paplašināt, ietverot arī citas jomas.

Pirmajā instancē pieņemtos Vispārējās tiesas lēmumus principā var pārsūdzēt Tiesā, bet tikai attiecībā uz tiesību jautājumiem.

### B. Prejudiciāli nolēmumi

Vispārējās tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus (LESD 267. pants) Eiropas Savienības Tiesas statūtos noteiktajās jomās (LESD 256. panta 3. punkts). 2024. gada aprīlī Statūtos (50.b pants) tika ieviesti noteikumi, kas attiecas uz šo jautājumu, un tagad arī [Vispārējai tiesai konkrētos gadījumos ir kompetence sniegt prejudiciālus nolēmumus](#). Prejudiciālu nolēmumu sniegšanas kompetences daļējas

nodošanas Vispārējai tiesai mērķis ir dot iespēju Tiesai veltīt vairāk laika un resursu, lai izskatītu pašus svarīgākos lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu.

## C. Apelācijas sūdzību iesniegšana

Vispārējās tiesas spriedumus divu mēnešu laikā var pārsūdzēt Tiesā, bet tikai attiecībā uz tiesību jautājumiem.

## EIROPAS SAVIENĪBAS CIVILDIENESTA TIESA

No 2016. gada 1. septembra domstarpību starp Savienību un tās darbiniekiem izskatīšana tika nodota Vispārējai tiesai ([1.3.9.](#)), kas nozīmēja 2004. gadā izveidotās Eiropas Savienības Civildienesta tiesas likvidāciju. Padomes Lēmums 2004/752/EK, Euratom par Eiropas Savienības Civildienesta tiesas izveidi tādējādi tika atcelts ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 6. jūlija [Regulu \(ES, Euratom\) 2016/1192](#) par to, lai Vispārējai tiesai nodotu kompetenci pirmajā instancē izskatīt domstarpības starp Eiropas Savienību un tās darbiniekiem. Civildienesta tiesā neizskatītās lietas tika nodotas Vispārējai tiesai, kura turpina šīs lietas izskatīt tādā stāvoklī, kādā tās bija attiecīgajā datumā, turklāt turpināja piemērot bijušās Civildienesta tiesas veiktās procesuālās darbības šajās lietās.

Pārejas noteikumi tika ieviesti attiecībā uz apelācijām par Civildienesta tiesas nolēmumiem, kuru izskatīšana vēl nebija pabeigta līdz jurisdikcijas nodošanai 2016. gada 1. septembrī vai kas tika iesniegtas vēlāk. Vispārējā tiesa turpina būt kompetenta izskatīt šīs apelācijas un pieņemt nolēmumus. Līdz ar to Tiesas statūtu I pielikuma 9.–12. pantam joprojām jābūt piemērojamam attiecībā uz konkrētajām tiesvedībām.

## EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Atbilstoši LESD 257. pantam Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru Vispārējai tiesai var izveidot specializētās tiesas, kuras pirmajā instancē izskata un izlemj noteiktu kategoriju lietas īpašās jomās. Parlaments un Padome, pieņemot regulas, izveido tās vai nu pēc Komisijas priekšlikuma un pēc apspriešanās ar Tiesu, vai arī pēc Tiesas lūguma un pēc apspriešanās ar Komisiju.

Atbilstoši LESD 281. pantam [Eiropas Savienības Tiesas statūti](#) ir izklāstīti atsevišķā [3. protokolā](#) un Parlaments un Padome [saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru](#) var grozīt statūtu noteikumus. Parlaments un Padome [nesen izskatīja](#) Tiesas [lūgumu grozīt 3. protokolu](#).

Parlaments ir viena no LESD 263. pantā minētajām iestādēm, kas var sniegt prasību tiesā (kā viena no pusēm).

Saskaņā ar LESD 218. panta 11. punktu Parlaments var lūgt Tiesas atzinumu par to, vai paredzētais starptautiskais nolīgums ir saderīgs ar Līgumiem. Ja Tiesas lēmums ir nelabvēlīgs, paredzētais nolīgums nevar stāties spēkā, kamēr tas nav grozīts vai kamēr Līgumi nav pārskatīti.

Alexandru-George Moș / Udo Bux / Mariusz Maciejewski  
05/2024